

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРАВОСУДДЯ»

Марина Сергіївна ЗАЙЦЕВА,

доктор філософії

Поняття правосуддя є одним із основоположних для правової науки та практики, однак при цьому, чинне законодавство не містить чіткого та змістовного визначення поняття «правосуддя». Із Розділу VIII Конституції України слідує, що правосуддя є функцією судів, делегування якої іншим суб'єктам забороняється. Більш ґрунтовні та деталізовані позиції з приводу розуміння правосуддя наводяться дослідниками. Так, для прикладу, В. Т. Комзюк у своїх працях акцентує увагу на тому, що поняття правосуддя є надзвичайно важливим, а цей термін широко вживаним і в законодавстві, і науковцями при розгляді функцій держави, судової влади, здійснення судочинства та організації судоустрою, діяльності судових органів і суддів тощо [0, с.89]. Правознавець зауважує на тому, що в Конституції України є окремий розділ, присвячений правосуддю, який так і називається, хоча нормативного визначення цього поняття тут немає (як немає і в інших нормативних актах), а якщо проаналізувати його положення, то стає очевидним, що він містить багато такого, що власне правосуддям не є, і з цих конституційних положень важко зрозуміти поняття і сутність правосуддя, відсутні тут і принципи правосуддя як надзвичайно важлива правова категорія, що розкриває зміст і сутність відповідних правових явищ. Тому, підкреслює В. Т. Комзюк, вкрай необхідним є нормативно визначити і закріпити поняття правосуддя та його змісту з метою усунення розбіжностей в законодавстві, однакового розуміння і застосування всіма суб'єктами права [0, с.89]. Науковець цілком справедливо зазначає, що різнотлумачення поняття правосуддя недопустимим, зважаючи на надзвичайну важливість цього терміну, нагальною є необхідність його нормативного визначення і закріплення в Конституції України шляхом внесення змін до її восьмого розділу. Дослідник пропонує розуміти правосуддя як вид державної діяльності, механізм реалізації судової влади, її основна функція, що полягає у розгляді і вирішенні в судових засіданнях судових справ, що здійснюється судами у формі цивільного, кримінального, адміністративного та господарського судочинства з дотриманням встановленої законом процесуальної форми та принципів» [0, с.91]. В. М. Лаговський, досліджуючи поняття та сутнісний зміст правосуддя, дійшов до висновку, що правосуддя – це особлива функція державної влади, що здійснюється через розгляд і вирішення в судових засіданнях юридичних справ зі спорів, стосовних до прав та інтересів громадян, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань та кримінальних справ і застосування встановлених законом карних

заходів щодо осіб, винних у вчиненні злочину, або виправдання невинних [0, с.20]. До кола ключових ознак, що характеризують цю функцію, правник відносить наступні: здійснення правосуддя виключно судами, безпосередньо єдиним суб'єктом судочинства є суддя; розгляд юридичних справ здійснюється із дотриманням особливого процесуального порядку, рішення судів проголошуються ім'ям України і захищаються державним примусом [0, с. 20]. Тобто функція правосуддя, відмічає В.М. Лаговський, є стрижнем судової системи України, яка здійснюється виключно у судових засіданнях суддями (в деяких випадках і народними засідателями) шляхом розгляду усіх категорій юридичних справ в судах першої, апеляційної та касаційної інстанції через здійснення правозастосовчої, нормотворчої, правозахисної та представницької діяльності [0, с. 20]. Н.П. Сиза, висвітлюючи зміст поняття правосуддя у розрізі кримінально-процесуального регулювання, зазначає, що воно (тобто правосуддя) є основною кримінально-процесуальною функцією, яку здійснює суд через реалізацію в установленій законом процесуальній формі повноважень щодо з'ясування обставин, що підлягають доказуванню, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, і вирішення кримінального позову з ухваленням законного, обґрунтованого і справедливого судового рішення [0, с.60]. Функція правосуддя, зауважує дослідниця, здійснюється у судових стадіях кримінального провадження, де вирішується питання про обвинувачення: у підготовчому судовому провадженні, судовому розгляді у першій інстанції, апеляційному та касаційному розгляді та при перегляді судових рішень за нововиявленими обставинами [0, с. 60].

Отже, на підставі вивчення науково-дослідних позицій, можемо дійти до висновку, що серед фахівців превалює точка зору згідно з якою правосуддя являє собою функцію, право на здійснення якої належить виключно судам, а її змістом є процесуальна діяльність цих судів із відновлення та ствердження правової справедливості, забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, а також прав і законних інтересів колективних суб'єктів.

Правосуддя належить до кола обов'язкових, найбільш дієвих і надійних інструментів підтримки панування верховенства права та законності у цивілізованій, демократичній, соціально-правовій державі, шляхом впровадження, ствердження і розвитку ідеалів до якої йде Україна. Тож, правосуддя – це конституційно зумовлена, процесуально регламентована діяльність судів, спрямована на розгляд і вирішення юридичних спорів та інших правових питань шляхом ухвалення обов'язкових судових рішень з метою захисту прав, свобод і законних інтересів особи, забезпечення верховенства права та відновлення порушеного правопорядку.

Список використаних джерел

1. Комзюк В. Т. Щодо нормативного визначення поняття і сутності правосуддя. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 88-92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anprpr_2023_1_16
2. Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2014. Вип. 29(2.3). С. 18-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29%282.3%29_5
3. Сиза Н.П. Правосуддя як основна кримінально-процесуальна функція. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 4. С. 55–61.